

‘टाइपिस्ट’ कथामा लैङ्गिकता

शिवशरण जवाली¹

Received: August 2022

Revised: Sept 2022

Accepted: Jan 2023

लेखसार

प्रस्तुत आलेख भवानी भिक्षुको ‘टाइपिस्ट’ कथाको लैङ्गिक विश्लेषणमा आधारित रहेको छ । यो कथामा लैङ्गिक प्रतिनिधित्वको हिसाबले हेर्दा सात पुरुष र चार महिला पात्र भए पनि भूमिकाका हिसाबले महिला प्रमुख, नेतृत्वदायी हैसियतमा देखिन्छन् । यौनिक अभिमुखीकरणका कोणबाट हेर्दा यो नारी यौन मनोविज्ञानमा आधारित कथा हो । प्रमुख नारी पात्र शान्तिको अवचेतनमा रहेको यौनभावना जागृत भएपछि त्यसको परिपूर्तिको अभावमा परेको आघातलाई यसमा देखाइएको छ । लैङ्गिक रूढिप्रकारका हिसाबले विश्लेषण गर्दा यो कथाका नारी पात्रहरू आधुनिक छन्, आफैमा सक्षम छन् । आर्थिक हिसाबले बलिया रहेका देखिन्छन् । धर्म, परम्परालाई यिनीहरूले चुनौती दिएका छन् । परिचयका हिसाबले यिनीहरू दुवै कर्मचारी हुन् । आफ्नो अलग परिचय निर्माण गर्न सफल छन् । तसर्थ यो कथा लैङ्गिकताका दृष्टिकोणले महत्त्वपूर्ण प्राप्ति बन्न पुगेको छ । लेख पुस्तकालयीय अध्ययनमा आधारित छ ।

शब्दकुञ्जी : चेतन, अवचेतन, जैविक, लैङ्गिक, कामप्रतीक, इलेक्ट्रा ग्रन्थी, इडिपस ग्रन्थी ।

¹ Mr. Gyawali teaches at Dhaulagiri Multiple Campus, Baglung. Email: shiva.gyawali@hotmail.com

विषय परिचय

भवानी भिक्षु (वि.सं. १९७१-२०३८) मनोवैज्ञानिक कथाकार हुन् । उनको मनोविज्ञान स्वच्छन्दतावादसंग निकट रहेको पाइन्छ । भिक्षुका गुनकेसरी (२०१७), मैयाँसाहेव (२०१७), आवर्त (२०२४) र अवान्तर (२०३४) गरेर चार कथा सङ्ग्रहहरू प्रकाशित छन् । उल्लेखित कथासङ्ग्रहमा सङ्कलित विभिन्न चर्चित कथाहरूमध्ये 'टाइपिस्ट' पनि एक हो ।

यो आलेखमा 'टाइपिस्ट' कथाको लैङ्गिक कोणबाट विश्लेषण गर्ने प्रयास गरिएको छ । यो कथा यौनमनोविज्ञानमा आधारित छ । मनोविज्ञान पनि स्वच्छन्दतावादी यौनमनोविज्ञान हो । शान्ति यस कथाकी प्रमुख पात्र हो । ऊ कुनै सरकारी कार्यालयकी टाइपिस्ट हो । उसकै केन्द्रीयतामा कथानकले गति लिएको छ । सहायक पात्रका रूपमा शान्तिकी साथी मीना आएको छ । बोलक्कड र चञ्चला नारीका रूपमा आएको उसले शान्तिको अवचेतन मनमा सुषुप्त अवस्थामा रहेको यौन चाहनालाई जागृत गराइदिएकी छ । बाहिरबाट हेर्दा निकै सुमधुर देखिने र कसिलो देखिने दाम्पत्यमा पनि यौन असन्तुष्टिका चिराहरू भेटिन्छन् भन्ने कुराको पुष्टि कथामा शान्ति र युवकका बिचको अव्यक्त सम्बन्धबाट देखाइएको छ । विवाहित हुँदाहुँदै पनि शान्तिको अवचेतनमा युवकले स्थान लिन सफल भएको छ । जब युवक विवाहित हो, उसकी श्रीमती छ, भन्ने थाहा हुन्छ, तब शान्तिको मनमा आघात पर्छ । त्यसपछि ऊ श्रीमान्को छातीमा मुन्टो राखेर घुक्कघुक्क रोएकी छ । यही कथावस्तु 'टाइपिस्ट' कथाको रहेको छ । यही कथाको लैङ्गिकताको मानदण्डका आधारमा यहाँ विश्लेषण गरिएको छ ।

समस्या र उद्देश्य

प्रमुख आलेख भवानी भिक्षुको 'टाइपिस्ट' कथामा लैङ्गिकताको के कस्तो प्रयोग गरिएको छ, भन्ने मूल समस्यामा आधारित रहेको छ । त्यसक्रममा लैङ्गिक प्रतिनिधित्व, यौनिक अभिमुखीकरण, लैङ्गिक रुढिप्रकार, लैङ्गिक परिचय, लैङ्गिक भाषा जस्ता कुराहरू कथामा के कसरी आएका छन्, भन्ने विषयलाई

समस्याका रूपमा लिइएको छ । तसर्थ प्रस्तुत कथामा लैङ्गिकता खोजी गर्नु नै यो आलेखको मुख्य उद्देश्य रहेको छ ।

सैद्धान्तिक पृष्ठभूमि

पुरुष र महिलाका जैविक र लैङ्गिक भूमिका हुन्छन् । पुरुषको दाही आउनु, वीर्य उत्पादन गर्नु आदि र महिलामा स्तनको विकास हुनु, बच्चा उत्पादन गर्नु आदि जैविकताकै कारणले गर्दा हो । तर लैङ्गिक भूमिकाहरू भने पुरुष र महिलाका फरक फरक हुन्छन् । यो कुनै शरीर वा जैविक तत्त्वका कारणले नभएर सामाजिक सांस्कृतिक कारणबाट निर्माण हुन्छ । त्यसकारण यौनिकतालाई जैविक र लैङ्गिकतालाई निर्मित रूपमा चिनाउन सकिन्छ ।

अब स्वाभाविक प्रश्न उठ्छ लैङ्गिकतालाई कसरी चिनाउने ? लैङ्गिकता महिला र पुरुषको अवस्था, वर्चस्व, भूमिका, आनीबानी, यौनिकता, विभेद, रूढिप्रकार आदिबाट निर्देशित हुन्छ (लिन्डेसी, २०११, पृ. २०) । लैङ्गिकता भनेको भूमिका, बानी व्यवहार, क्रियाकलाप, गुणसँग सम्बन्धित कुरा हो (अल्मी, २०१६, पृ. २४७) सम्बन्धित हुन्छ । उल्लिखित भनाइले सामाजिक राजनीतिक अवस्था, चालचलन, बानी व्यवहार, गतिविधि, यौन क्रियाकलाप आदिबाट लैङ्गिकता निर्धारण हुने कुरालाई सङ्केत गर्दछ ।

त्यसो त नेपाली समालोचनाका क्षेत्रमा पनि लैङ्गिक समालोचनाका बारेमा चर्चा परिचर्चा भएको पाइन्छ । यसक्रममा यौनिक अभिमुखीकरण, लैङ्गिक प्रतिनिधित्व, लैङ्गिक परिचय, लैङ्गिक भूमिका, लैङ्गिक पृथकता, लैङ्गिक रूढिप्रकार, लैङ्गिक विभेद, लैङ्गिक समता, लैङ्गिक शक्तिका आधारमा कृतिको विश्लेषण गर्नुपर्छ भन्ने मान्यता पनि छ (सुवेदी, २०७३, पृ. २१६) । यस्तै लैङ्गिक रूढिप्रकार, परिचय, भूमिका, भाषा, समलैङ्गिकता, संदिग्धता (उप्रेती, २०६८, पृ. २३४-२५२) आदिका आधारमा कृतिको विश्लेषण गरिएको पनि पाइन्छ । प्रस्तुत आलेखमा यौनिक अभिमुखीकरण, लैङ्गिक प्रतिनिधित्व, रूढिप्रकार, भूमिका र परिचयलाई आधारमा 'टाइपिस्ट' कथाको विश्लेषण गरिएको छ ।

यौनिक अभिमुखीकरण

यौनिक अभिमुखीकरण भनेको यौन मनोविज्ञानसँग सम्बन्धित कुरा हो । यौनिक अभिमुखीकरणले व्यक्तिको यौन वा आकर्षणसम्बन्धी भावना, व्यवहार र यौनजन्य गतिविधिको आदानप्रदान गर्ने कार्यलाई बुझाउँछ । तसर्थ यौनिक अभिमुखीकरणको अपेक्षा त प्रेम वा यौनजन्य कार्यकलापमा पुरुष र महिलाको समान हिस्सा खोज्नु नै हो । तर परम्परागत रूढिवादी मान्यताले उनीहरूलाई उपभोग्य वस्तु ठान्दै सन्तान उत्पादनका मेसिनका रूपमा चित्रण गर्दछ । यसर्थ पुरुषको यौनतृप्तिको कोणबाट महिलाहरूको आनीबानी, शारीरिक बनावट, सौन्दर्य आदिको चित्रण लेखनमा गरिएको हुनसक्छ । यसक्रममा महिलाका आन्तरिक र बाह्य गुणहरू, आकृति, शील, सौन्दर्यलाई वेवास्ता गर्दै...केवल यौनिक वस्तु र उपभोग्य वस्तुका रूपमा मात्रै (सुवेदी, २०७३, पृ. ३१८) चित्रण गरिएको हुनसक्छ । लैङ्गिकताले पुरुष महिलाको यौनिक अभिमुखीकरणमा भएको सहभागिताको अध्ययन गर्दछ ।

यौनिक अभिमुखीकरणलाई फ्रायडीय मान्यताबाट पनि हेर्नुपर्ने हुन्छ । फ्रायडले मनलाई चेतन, अर्धचेतन र अवचेतन गरेर तीन तहमा बाँडेका छन् । उनका अनुसार अवचेतन मनमा रहेको कामवृत्ति (रतिराग, यौन वा सेक्स) नै प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष सिर्जनाको स्रोत हो (त्रिपाठी, २०३०, पृ. १८०) । यसले कला साहित्यलाई यसर्थ रचनामा अवचेतन मनका कामवृत्तिहरू आएका हुन्छन् । कामवृत्तिहरू प्रेमप्रणय, यौन आदि रचनामा कसरी अभिव्यक्त भएका छन् भन्ने यसमा हेरिन्छ ।

फ्रायडले चेतन मनलाई सामाजिक मन भनेका छन् । यो समाजका आचारव्यवहार, विधि नियमसँग सम्बन्धित हुन्छ । 'अवचेतन मन भनको सामाजिक मनद्वारा दबाइएका दमित इच्छा आकाङ्क्षाहरूको भण्डार हो । त्यस्ता इच्छा आकाङ्क्षा भनेका यौनभावना वा कामवासनासँग सम्बन्धित हुन्छ । त्यस्ता दमित भावनाहरूबाट मनोग्रन्थिको निर्माण हुन्छ र यही मनोग्रन्थिबाट कला साहित्यको सिर्जना हुन्छ । फ्रायडले साहित्यकार कलाकारले अवचेतन मनका इच्छा आकाङ्खालाई कामप्रतीकका रूपमा अभिव्यक्त गर्दछ । साहित्यिक सिर्जना भनेको त्यही कामप्रतीकको पुनर्निर्माण हो' (शर्मा र लुँइटेल, २०६१, पृ. १७३) ।

यसबाट कला साहित्य भनेको अवचेतन मनको प्रतीकात्मक अभिव्यक्ति हो भन्ने मान्यता फ्रायडको रहेको देखिन्छ। फ्रायडले छोरीको बाबुसँग र छोराको आमासँग प्रणय सम्बन्ध रहन्छ भन्ने मान्यता पनि राखे। छोरीको बाबुसँगको प्रणय सम्बन्धलाई उनले इलेक्ट्रा ग्रन्थि रूपमा चिनाए भने छोराको आमासँगको प्रणय सम्बन्धलाई इडिपस ग्रन्थिका रूपमा चिनाएका छन्।

फ्रायडको अवचेतन मनसम्बन्धी अवधारणालाई उत्तरवर्ती एडलर, युङ्गले पनि थप व्याख्या गरेका छन्। एडलरले मानिसमा कुनै न कुनै हीनत्व भावना हुन्छ, त्यही हीन भावनाको क्षतिपूर्ति कला साहित्यका रूपमा गरिन्छ भन्ने मान्यता राखे भने युङ्गले आदिम मनोवृत्तिको अभिव्यक्तिका रूपमा कला साहित्यलाई लिए। उनले सामूहिक अवचेतनको मान्यता ल्याए। यौनिक अभिमुखीकरणमा यिनै मान्यताका आधारमा व्याख्या विश्लेषण गर्न सकिन्छ।

लैङ्गिक प्रतिनिधित्व

लैङ्गिक प्रतिनिधित्वले रचनामा पुरुष र महिलाको उपस्थितिको सङ्ख्या र गुणलाई जनाउँछ। के कति पुरुष र महिला पात्रहरू प्रयोग गरिएका छन् भन्ने कुरा पनि यसमा अध्ययन गरिन्छ। साथै पुरुष र महिलाहरू बीचका समानता असमानताको अवस्था यसले पर्नेछ। यस्तै नेतृत्वदायी तहमा पुरुष वर्चस्व छ वा महिलाहरू पनि आएका छन् भन्ने कुराको पनि खोजी गर्दछ। पुरुष र महिलाहरूको क्रियाशीलताको पक्ष पनि विश्लेषणको आधार बन्न सक्दछ। वर्गीय हिसाबले कुन वर्गका पुरुष महिलाहरू आएका छन् भन्ने पनि हेर्न सकिन्छ।

सन् १९७० को दशकसम्म केही सञ्चार माध्यममा पुरुषहरू सक्रिय देखिन्थे भने महिलाहरू निस्क्रिय देखिन्थे। पुरुषहरूलाई साहसिक, सक्रिय, इतिहास बनाउनेका रूपमा देखाइन्थ्यो भने महिलाहरूलाई कमजोर, अप्रभावकारी, निस्क्रिय, परनिर्भर, हाँसोका पात्रका रूपमा चित्रण गरिन्थ्यो (गाउन्लेट, २००८, पृ. ४७) तर सन् १९९० का दशकमा आइपुग्दा यो अवस्थामा थोरै परिवर्तन आयो। महिला र पुरुषको

समान हैसियत र महिलाहरूलाई नयाँ भूमिकामा प्रतिनिधित्व गराउन थालियो (ऐजन, ६३) । अब आदर्श गृहिणीको मात्रै चित्रण हुन छाड्यो बरु घर पनि सम्हालेर श्रीमान् संगसंगै काम गर्न सक्ने क्षमतावान् महिलाहरूका गाथाहरू पनि लेख्न थालियो । त्यसकारण लैङ्गिकताले के कसरी कृतिमा पुरुष महिलाको प्रतिनिधित्व भएको छ भन्ने कुराको पनि विश्लेषण गर्दछ ।

लैङ्गिक रूढिप्रकार

परम्परागत रूपमा के विश्वास गरिन्छ भने महिलाहरू भावुक, कमजोर, कायर, कोमल, निस्क्रीय हुन्छन् भने पुरुषहरू साहसी, बलिया, निडर, सक्रिय, पराक्रमी हुन्छन् । यस्तै परम्परा, धर्म, संस्कृतिको रक्षा गर्ने काम महिलाको मानिन्छ भने पुरुषहरूले आधुनिक मान्यतालाई अँगालेका हुन्छन् भन्ने मान्यता पनि पाइन्छ (उप्रेती, २०६८, पृ. २३४) । तर पुरुष महिला दुवैले यस्ता मान्यताहरूलाई नाघेका प्रशस्त उदाहरणहरू पाइन्छन् ।

यस्तै महिलाहरूले घरायसी काम गरेका हुन्छन् भने पुरुषहरूले प्रायः गरेर घर बाहिरका कामहरू गर्दछन् । महिलाभन्दा पुरुषहरूले बढी जिम्मेवारी वहन गरेको हुनुपर्छ भन्ने पनि पाइन्छ । बच्चाको स्याहार सुसार गर्ने, कपडा धुने, श्रीमान्का लागि खाना तयार गरिदिने जस्ता घरायसी काममा महिलाहरू सीमित गरिएका हुन्छन् भने पुरुषहरूले राजनीतिक, समाज, शिक्षा, व्यापार, उद्योगधन्दा आदि क्षेत्रमा काम गरेका हुन्छन् ।

नारीवादी आन्दोलनका क्षेत्रमा सन् १९६३ मा ब्रेटी फाइडनको *ए फेमिन मिस्टिक*लाई महत्त्वपूर्ण कृति मानिन्छ । त्यतिबेलासम्म पत्रपत्रिकामा पश्चिमा समाजमा एक वा दुई बच्चासहितकी गृहिणीलाई आदर्श नारीका रूपमा चित्रण गरिन्थ्यो (लिन्डेसी, २०११, पृ. ३७०) । यसले महिलाहरूका आमाका रूपमा मात्रै सीमित गर्दथ्यो । बालबच्चाको स्याहार गर्नु, उनीहरूलाई हुर्काउनु, श्रीमान्का लागि खाना बनाउनु तथा पोसाक तयार गरिदिनु, बालबच्चालाई स्कूल पुर्याउनु र ल्याउनु, श्रीमान्सँग सहवासका लागि तयार

हुनु आदि आदि काम महिलाहरूका थिए । पुरुषहरू स्वतन्त्र थिए । कुनै पनि काममा पुरुषहरूको सक्रिय भूमिका हुन्थ्यो भने महिलाहरू निस्क्रिय हुनुपर्ने बाध्यता थियो । सन् १९७० को दशकसम्म पनि सञ्चार माध्यममा पुरुषहरूको सक्रियता देखिन्थ्यो भने महिलाहरू सहायक भूमिकामा आउँथे । पुरुषहरूलाई साहसिक, सक्रिय, इतिहास निर्माताका रूपमा देखाइन्थ्यो भने महिलाहरूलाई कमजोर, भावुक, पीडित, अप्रभावकारी, हास्य पात्रका रूपमा चित्रण गरिन्थ्यो (गाउन्टलेट, २००८, पृ. ४७) यसरी महिलाहरूलाई परम्परागत रूढ मान्यतामा नै सीमित पार्न खोजिन्थ्यो । लैङ्गिक अध्ययनमा रूढिप्रकार कसरी आएको छ भन्ने अध्ययन विश्लेषण गरिन्छ ।

लैङ्गिक परिचय

लैङ्गिक परिचयका बारेमा तात्विकतावादी र निर्माणवादीका फरक फरक मत रहेका छन् । तात्विकतावादीहरूले 'मानिसको परिचय केही तात्विक, प्रकृतिप्रदत्त, अपरिवर्तनशील गुण वा विशेषतासँग जोडिएको हुन्छ' भन्ने मान्यता राख्छन् भने निर्माणवादीहरूले 'त्यस्तो परिचय ऐतिहासिक, सामाजिक तथा राजनीतिक मान्यताबाट निर्मित हुन्छ' भन्ने मान्यता राख्छन् (उप्रेती, २०६८, पृ. २७७-२७८) । तात्विकतावादी र निर्माणवादीका जेजस्ता तर्क भए पनि महिला र पुरुषका अलग अलग परिचयको विश्लेषण लैङ्गिक समालोचनामा गरिन्छ ।

घरबाट बाहिर निस्किएका महिलाहरूले पनि पुरुषहरूभन्दा आफ्नो अलग पहिचान निर्माण गरेका हुन्छन् । चाहे त्यो कपालको कुरा नै होस् चाहे सिँगारपटारको कुरा होस्, तमाम कुराहरूमा महिला र पुरुषले अलग अलग परिचय निर्माण गर्ने प्रयत्न गरेका हुन्छ । कपाल छोटो काट्दा वा सिँगारपटार नगर्दा पुरुषका अघि आफ्नो अलग परिचय नहुने महिलाहरूले ठान्न सक्छन् । त्यसकारणले गर्दा उनीहरू कपाल लामो पाल्ने र सिँगारपटार गर्ने गर्दछन् भने पुरुषहरूले दारी सफाचट काट्छन् अनि कपाल छोटो राख्छन् । महिलाहरू पुरुषबाट भिन्न देखिन र पुरुषहरू महिलाबाट भिन्न देखिन यस्ता गतिविधिहरू गर्ने गर्दछन् । यस्ता कुराहरू भनेका यिनीहरूका परिचयसँग सम्बन्धित कुरा हुन् । आफ्नो सिप र

क्षमताका आधारमा पुरुष र महिलाका परिचय निर्माण भएको हुनसक्छ । यसरी परिचय निर्माणका क्रममा कतिपयले आफ्ना पूर्ववर्तीहरूको अनुकरण गरेर आफ्नो परिचय बनाउने गर्दछन् भने कतिपयले नवीन मान्यतामा आफ्नो परिचय निर्माण गर्दछन् । परिचयमा पुरुष, महिला, समलिङ्गी, संदिग्धहरू पनि आएका हुन्छन् । लैङ्गिक अध्ययनले परिचयको पनि खोजी गर्दछ ।

लैङ्गिक भाषा

भाषा प्रयोगमा पनि पुरुष र महिलामा भिन्नता रहेको पाइन्छ । लैङ्गिक भाषाका बारेमा पनि तात्विकवादी र निर्माणवादीहरूको फरकफरक मत छ । तात्विकवादीहरूले महिलाहरूको भाषा तरल, उनीहरूका प्रजनन अङ्गसँग सम्बन्धित भएको, पुरुषको लैङ्गिक एकाधिकारमा भाषिक रूपले हस्तक्षेप गर्न सक्ने खालको हुनुपर्छ (अधिकारी, २०६९, पृ. ५५) भन्ने मान्यता राख्छन् भने निर्माणवादीहरूले पुरुष र महिलाको भाषाको निर्धारण ऊ हुर्केबढेको परिवेशले गर्दछ (उप्रेती, २०६८, पृ. २४३) भन्ने मान्यता राख्दछन् । तसर्थ निर्माणवादीहरूका विचारमा महिला र पुरुषको भाषामा अन्तर हुँदैन । समालोचनाका क्षेत्रमा महिला र पुरुषका भाषालाई यी दुवै आधारमा व्याख्या विश्लेषण गरिन्छ । यसैगरी भाषाका अनेक पक्षहरू छन् । महिलाहरू सभ्य वा शिष्ट भाषाको प्रयोग, नरमता, सायद, सम्भवत जस्ता शब्दहरूको प्रयोग, पुच्छ्रे प्रश्नको प्रयोग, वर्णनात्मक प्रकृति भाषाको प्रयोग गर्दछन् भन्ने मान्यता पाइन्छ (लिन्डेसी, २०११, पृ. ८४) । यसबाट पुरुष र महिलाको भाषिक भिन्नता पहिल्याउन सहयोग पुग्दछ । यस्तै लैङ्गिक रूढिप्रकार के रहेको पाइन्छ भने महिलाहरू बढी बोलक्कड, कुरौटे, नरम, आत्मीक र मित्रतापूर्ण सम्बन्ध राख्ने खालको भाषा प्रयोग गर्दछन् पुरुषहरू सार्वजनिक रूपमा खपत हुने, अश्लील प्रकृतिको भाषा प्रयोग गर्दछन् (अल्मी, २०१६, पृ. २५५) । यसलाई पनि विश्लेषणको आधार बनाउन सकिन्छ । प्रस्तुत आलेखले यिनै सैद्धान्तिक मानदण्डलाई आफ्नो विश्लेषणको आधार बनाएको छ ।

‘टाइपिस्ट’ कथामा लैङ्गिकता

‘टाइपिस्ट’ भवानी भिक्षु यौन मनोविज्ञानमा आधारित कथा हो । कथा स्वच्छन्दतावादी धारामा रहेर लेखिएको छ । कथाकी मुख्य पात्र शान्ति छ भने सहायक पात्रमा मीना आएकी छ । शान्तिको चेतन र अवचेतन मनका बीचको द्वन्द्वले कथालाई गति दिएको छ । कथा शान्तिको स्वच्छन्द चरित्रमा आधारित छ । प्रस्तुत कथाको लैङ्गिक विश्लेषण यहाँ गरिएको छ ।

लैङ्गिक प्रतिनिधित्व

प्रतिनिधित्वअन्तर्गत सङ्ख्यात्मक उपस्थिति र भूमिकागत अवस्थालाई यहाँ विश्लेषण गरिएको छ । ‘टाइपिस्ट’ कथामा शान्ति, मीना, लोग्ने, सासु, देवर, युवक, होटले ठिटो, युवककी श्रीमती, सेक्रेटरी, पाले, रामे गरेर जम्माजम्मी एघार पात्रहरू रहेका छन् । तीमध्ये कतिपय पात्रहरू सूच्य पात्रका रूपमा रहेका छन् भने कतिपय पात्रहरू दृश्यमा चलायमान छन् । यो कथाकी मुख्य पात्र शान्ति नै हो । उनकी मानसिक आरोहअवरोहमा कथाले गति लिएको छ । सहायक पात्रका रूपमा मीना आएकी छन् । यिनै दुई पात्रहरूले कथानकलाई गति दिएका छन् । तसर्थ कथानकीय भूमिकाका हिसाबले महिलाको केन्द्रीय भूमिका यो कथामा रहेको पाइन्छ । पात्रहरूमध्ये चार महिला पात्र र सात पुरुष पात्र रहेका छन् । त्यसकारण सङ्ख्यात्मक प्रतिनिधित्व पुरुष बढी भए पनि कथानकीय कार्यव्यापारको दृष्टिकोणले महिलाको उपस्थिति नेतृत्वदायी तहमा भएको देखिन्छ । अधिकांश पुरुष पात्रहरू सूच्य छन् । तिनीहरूले कथानकीय कार्यव्यापार खासै भूमिका खेल्दैनन् ।

भूमिकाका हिसाबले शान्ति कथाको प्रमुख पात्रका रूपमा आएकी छ । उसकै मानसिक आरोहअवरोहमा कथा केन्द्रित छ । सहायक पात्रको रूपमा मीना आएकी छ । पुरुषहरूमा युवक र शान्तिको लोग्ने मात्रै दृश्य भूमिकामा देखापर्छन् । नभए अरू सबै पुरुष पात्रहरू सूच्य रूपमा आएका छन् । यस हिसाबले पनि यो कथाको नेतृत्वमा महिला रहेको देखिन्छ ।

यहाँ आएका महिलाहरू कमजोर छैनन् । उनीहरू पितृसत्तामाथि चुनौती दिन सक्छन् । तसर्थ नेतृत्वदायी हैसियतमै रहेका छन् । आफूहरू नजिक बस्न आउनेलाई उनीहरू हाँसेरै लखेट्छन् । त्यसकारण मीना एक ठाउँमा भन्थे, 'हामी आगो पो त, आगो ! थाहा छ ?' बिहे भएपछि श्रीमान्का जुत्ता पुछ्नुपर्ने तर्क शान्तिले गर्दा मीना भन्थे, '...आइमाई सधैँ माथिल्लो तहका । लोग्ने मानिसले कहिल्यै हेप्न सक्दैन ! लौ त मसँग कसैले बोल्ने हिम्मत गरौस् त !' यसरी भूमिकाका हिसाबले पनि यो कथामा नारीहरू नेतृत्वदायी भूमिकामा रहेको देखिन्छ ।

यौनिक अभिमुखीकरण

'टाइपिस्ट' कथा यौन मनोवैज्ञानिक कथा हो । त्यसकारण यसको विश्लेषण यौनमनोविज्ञानका सिद्धान्तका आधारमा पनि गर्नुपर्ने हुन्छ । कथाकी प्रमुख पात्र शान्ति विवाहित हो भने उसकी साथी मीना अविवाहित हो । विवाहपछि शान्ति घरबाट बाहिर निस्केर टाइपिड सिक्न जान्छे । टाइपिड सिक्न जान थाल्दा उसको श्रीमान्को अवचेतन मनमा यौनईष्या जाग्न थाल्छ । 'पत्नीले टाइपिड सिक्न जान सुरु गरेको बखत उसको मनमा चिसो त अलिकिता परेको थियो' भन्ने भनाइले ऊ श्रीमतीको बाहिर कतै सम्बन्ध बढ्छ कि भनेर डराएको देखिन्छ । तापनि ऊ दुई कारणले गर्दा श्रीमतीलाई टाइपिड सिक्न जानबाट रोक्न सक्दैन । पहिलो उसलाई यदि शान्तिले टाइपिड सिकेर जागिर गर्न थाली भने घरखर्च चलाउनका लागि सहयोग पुग्दछ । दोस्रो श्रीमती बाहिर जाँदा राम्री बन्ने र ऊसँग सिनेमा हेर्न जाने पाइने लोभ पनि उसलाई हुन्छ । टाइपिड सिक्न जान थालेपछि ऊ आफ्नी श्रीमतीलाई अझै राम्री देख्दछ । त्यति मात्रै होइन, श्रीमतीमा आत्मविश्वास वृद्धि भएकोमा पनि ऊ अझ सन्तुष्ट हुन्छ । यसले गर्दा शान्तिको श्रीमान् पनि आफ्नी श्रीमतीको पूर्णताको खोजीमा रहेको देखिन्छ । उसको मनमा कतै न कतै श्रीमती अझ सुन्दर होस् भन्ने चाहना लुकेको देखिन्छ ।

शान्तिको श्रीमान् शान्तिले जागिर गर्न थालेपछि असन्तुष्ट पनि देखिन्छ । कतै न कतै उसमा इडिपस ग्रन्थि भेटिन्छ । शान्ति अफिस जान थालेपछि उतै अफिसतिर कुनै लोग्नेमान्छेसँग उसको हिमचिम

बढ्ने त होइन भन्ने उसलाई आशङ्का हुन्छ । तापनि आफ्नो आर्थिक कमजोरीका कारणले गर्दा ऊ श्रीमतीलाई रोक्न सक्दैन । चेतन र अवचेतनको द्वन्द्वात्मक भूमरीमा ऊ अल्झिरहन्छ ।

अर्कोतिर कथाकी सहायक पात्र मीनाले शान्ति र उसका श्रीमान्को विचमा रहेको अवचेतन मनको असन्तुष्टिलाई जगाइदिन्छे । शान्तिको श्रीमान्मा मात्रै होइन, शान्तिमा पनि यौन असन्तुष्टि रहेको देखिन्छ । त्यही सङ्केत गर्दै कथावाचक भन्छ, 'उसलाई कसैले कहिल्यै माया गरेको छ र ? यस सिलसिलाको मानसिक कल्पनामा कैयौं पटक उसको लोग्ने पनि उभियो, तर त्यहाँ लोग्नेबाहेक अरू केही पनि पाइएन । बरु त्यसकै छेउमा आजै चिया खान आएको त्यो युवक पनि उभिदिन्थ्यो ।' यसरी ऊ युवकप्रति बिस्तारै आकर्षित हुँदै गई । उसले आफ्नो श्रीमान्बाट कहिल्यै पनि प्रेमको 'विशेष सुख' र 'विशेष खिचाइ' कहिल्यै पनि प्राप्त गर्न सकिन । त्यसकारण ऊ युवकप्रति खिचिन्छे । नसम्भन खोजे पनि युवक सम्भनामा आइरहन्छ । अर्कोतिर मीनाले त्यो विशेष सुख वा विशेष खिचाइका लागि शान्तिको अवचेतन मनको भावलाई प्रकाशमा ल्याइदिन्छे । विवाहित हुँदाहुँदै र म विवाहित प्रेम गर्न मिल्दैन भन्दाभन्दै पनि शान्तिले युवकलाई अवचेतनमै भए पनि स्थान दिन्छे । उसलाई चेतन मनले विवाहित भएका कारण लोग्ने बाहेक अर्कोलाई प्रेम गर्न हुन्न भनेर सचेत तुल्याउँछ । तर मीनाको निरन्तरको 'त्यो युवकले तँलाई प्रेम गर्नुो भने के गर्छेस् ?' 'मानौं तँ अविवाहित होस्' भन्ने जस्ता भनाइले शान्तिको अवचेतन मनले चेतन मनलाई दबाउन पुग्छ । फलतः ऊ युवकप्रति आकर्षित हुन पुग्छे । शान्तिको मनमा चेतन र अवचेतनको द्वन्द्वमा अवचेतन विजयी बन्न पुग्छ ।

शान्ति युवकप्रति बिस्तारै आकर्षित हुँदै गएको थिई भन्ने कुरा युवककी श्रीमती देखेपछि शान्तिलाई पर्न गएको आघातबाट पुष्टि हुन्छ । ऊ जब युवककी श्रीमतीलाई देख्छे, तब 'स्तम्भित' हुन पुग्छे । उसलाई वातावरण नै कस्तो लाग्छ । फलतः ऊ स्तब्ध भएर चुप बस्दछे । उसकी श्रीमतीलाई देखेर मीना प्रसन्न हुन्छ, तर शान्ति आहत हुन पुग्छे । यसैले शान्तिमा इलेक्ट्रा ग्रन्थि भेटिन्छ । युवकले 'यी त टाइपिस्ट पो त । यिनीहरूको खालै यस्तै हुन्छ...' भनेर अपमान गरेपछि, बल्ल शान्तिको युवकप्रतिको मोह भङ्ग

हुन्छ । युवकबाट अपमानित भएपछि मात्रै शान्ति त्यो ठाउँबाट उठेर हिड्छे । तर शान्ति त्यो युवकसँगको वियोगमा यति आहात हुन पुग्छे कि आफ्नो श्रीमान्को बाहुपाशमा बाँधिँएर सुँक्क सुँक्क रुन पुग्छे । तर उसको श्रीमान्ले शान्ति के कारणले दुखी भएकी हो भन्ने पत्तो पाउन सक्दैन । यसरी यो कथामा यौनिक अभिमुखीकरण सर्वाधिक महत्त्वपूर्ण पक्ष पात्र भएर आएको देखिन्छ । प्रमुख पात्र शान्ति र उसको श्रीमान्को अवचेतन मन विजयी भएको यौनिक अभिमुखीकरण व्यक्त भएको छ ।

लैङ्गिक रूढिप्रकार

महिलाहरूको मुख्य काम भनेको परम्परा, धर्म, संस्कृतिको संरक्षण गर्नु हो । महिलाहरू कमजोर हुन्छन् । त्यसकारण उनीहरू घरबाहिरका कामहरू गर्न सक्दैनन् । नेतृत्वदायी भूमिकामा रहनु उनीहरूका लागि उचित होइन । बच्चा जन्माउनु, हुर्काउनु, श्रीमान्को स्याहार सुसार गर्नु उनीहरूको काम हो भन्ने मान्यता समाजमा प्रचलित छ । तर 'टाइपिस्ट' कथामा नारीको भिन्न चरित्रको स्थापना गरिएको देखिन्छ ।

यो कथाका प्रायजसो नारी चरित्रहरू कमजोर छैनन् । प्रमुख नारी पात्र शान्ति घरपरिवारमा श्रीमान्सँग प्रतिस्पर्धा गर्न सक्छे । आर्थिक रूपमा श्रीमान्लाई सहयोग गर्न सक्छे । ऊ टाइपिड सिकेर सचिवालयको एउटा विभागमा सर्भिस गर्छे । टाइपिड सिकाउँदा नै नाक खुम्चाएको उसको श्रीमान्लाई शान्तिले जागिर गरेको कुरा मन पर्दैन तर बाध्यताका कारणले गर्दा ऊ शान्तिलाई जागिरमा जान दिएको छ । सासु लगायतका सदस्यले पनि उसलाई सजिलै जागिर गएको स्वीकार गर्न नसके पनि नियमित पैसा ल्याउन थालेपछि उनीहरूको मुख बन्द भएको देखिन्छ । अर्कोतिर शान्तिकी साथी मीना अविवाहित हो । ऊ घरमा स्वतन्त्र छ । कसैले पनि उसलाई जागिरमा जानबाट अवरोध सिर्जना गर्न सक्ने अवस्था छैन ।

उनीहरू परम्परागत धर्म परम्पराप्रति पनि कटिबद्ध छैनन् । शान्ति पारिवारिक यौनिक जीवनमा सन्तुष्ट देखिँदैन । त्यो भेऊ पाएकी मीनाले शान्तिलाई क्यान्टिनमा आउने केटोसँग जोडेर जिस्काउँछे । सुरु सुरुमा आफू विवाहित भएकी बताएर पन्छिन खोजेकी शान्ति पछि भने त्यो केटोलाई अवचेतनमा भए

पनि माया गर्न थाल्छे । विवाहित हुँ भन्दाभन्दै पनि विवाहितको धार्मिक बन्धनमा ऊ बाँधिएकी छैन । पछिपछि शान्ति त्यो केटोसँग भेट्न आतुर देखिन्छे । पछि युवकको श्रीमती पनि छ भन्ने थाहा पाएपछि उसलाई आघात पर्छ । त्यो आघातले गर्दा ऊ विह्वल भएर रुन पुग्छे तर श्रीमान्लाई यो कुराको कुनै सङ्केतसम्म थाहा हुन्न ।

त्यो युवकलाई पनि उनीहरू हाँसोमा उडाएर कुना लाग्न बाध्य तुल्याइदिन्छन् । उनीहरू हाँसोबाट डराएर युवक अलिक पर गएर बस्छ । शान्तिले त्यसरी हाँस्दा केटोले के भन्यो होला भन्ने प्रश्न गर्दा मीना भन्दछे, 'के भन्यो होला, हामीभन्दा तल्लो खालको उसको व्यक्तित्व हो भनी सम्भेको होला ! हामी आगो पो, आगो ! थाहा छ ?' यसरी मीनाले पुरुषलाई आफूहरूभन्दा तल्लो खालको व्यक्तित्व भएको भनेर टिप्पणी गरेकी छ । यति मात्र नभएर आफूहरू आगो भनेर पितृसत्तात्मक अहम्माथि चुनौती सिर्जना गरेकी छ । भोलि बिहेपछि लोग्नेका जुत्ता पुछ्नुपर्ने तर्क गर्दा मीनाले भन्दछे, 'थाहै छैन तिम्रीलाई, आइमाई सधैं माथिल्लो तहका । लोग्नेमानिसले कहिल्यै हेप्न सक्तैन ! लौ त मसँग कसैले बोल्ने हिम्मत गरोस् त !' यसरी मीनाले नारी व्यक्तित्व पुरुषभन्दा माथि राखेकी छ । पुरुषमाथि आफू कुनै पनि हिसाबले निर्भर नहुने कुरा गरेकी छ, वरु पुरुषलाई आफूसँग बोल्न हिम्मत पनि नहुने दावी गरेकी छ । बिहेपछि भनेको नमाने कुट्ट भन्ने शान्तिको तर्कमा मीना फेरि भन्दछे, 'आफ्नो रवाफमा रहे लोग्नेलाई पनि मान गर्न कर लाग्छ ।' अन्ततः शान्ति पनि मीनाको तर्कमा सहमत हुँदै भन्दछे, 'मेरै लोग्नेले पनि पहिलेजस्तो कहाँ हेप्न सक्छ र ?' यसरी यी महिला पात्रहरूले महिलाहरू कमजोर हुन्छन् भन्ने मान्यतालाई हाकाहाकी चुनौती दिएका छन् ।

यस्तै पितृसत्तात्मक समाजमा प्रेम, यौनका विषय पनि पुरुषहरू खुलेर गर्दछन् महिलाहरू त्यसरी खुलेर यस्ता कुराहरू गर्दैनन् भन्ने मान्यता राखिन्छ । तर यो कथामा प्रेमका कुरा पनि खुलेर महिला पात्रहरूले नै गरेको देखिन्छ । वरु पुरुष पात्रहरू त्यसप्रति मौन रहेका छन् । पुरुषले 'टाइपिस्ट' भनेर गरेको

अपमानले शान्तिलाई अलिअलि पीडा भए पनि मीनाले त्यसले केही फरक पारेको देखिदैन । अन्तिममा प्रेम आघातको पीडामा रुन पुगे पनि ऊ धर्म, परम्पराप्रति प्रतिबद्ध नारीका रूपमा शान्ति देखिदैन ।

नारी पात्रहरू शान्ति र मीना दुवैले घरायसी काममा आफूलाई भुलाएका छैनन् । उनीहरू दुवै जना अफिसको काममा जान्छन् । मासिक रूपमा पैसा ल्याउँछन् र घरमा सघाउँछन् । शान्तिको विहा भए पनि मीनाको विहा समेत भएको छैन । बच्चाबच्ची र चुलोचौकाका काममा उनीहरू सीमित छैनन् । शान्तिको श्रीमान् र सासुले जागिर पठाउन नचाहे पनि मासिक तलबका कारण उनीहरू चुप लाग्न बाध्य छन् । आफ्नो आम्रदानी भएपछि शान्ति पनि आफूलाई आवश्यक पर्ने सरसामान किन्न, मन लागेको ठाउँमा घुम्न स्वतन्त्र भएको देखिन्छ । त्यसकारण लैङ्गिक रूढिप्रकारका हिसाबले यो कथाले परम्परागत मान्यतामाथि अतिक्रमण गरेको देखिन्छ ।

लैङ्गिक परिचय

‘टाइपिस्ट’ कथाका नारी पात्रहरूको अलग परिचय छ । पुरुष पात्रहरू पनि जागिरमा छन् । उनीहरूको पनि आफ्नै परिचय छ । प्रमुख नारी पात्र शान्तिले चारपाँच महिना टाइपराइटिङ सिकेर प्रमाणपत्र हात पारेपछि सचिवालयको एउटा विभागमा सर्भिस भेटाएकी थिई । त्यही अर्को विभागमा काम गर्ने मीनासँग उसको दोस्ती बढेको थियो । यसरी उनी दुवै सरकारी कर्मचारी रहेका देखिन्छन् । शान्तिको श्रीमान् क्लर्कको जागिर गर्छ भने युवक पनि गजेटेड अफिसर होला भन्ने अनुमान लगाइएको छ । यसरी यो कथाका पात्रहरूको परिचय निर्माण भएको देखिन्छ ।

शान्ति श्रीमान्, सासु र देवरदेखि स्वतन्त्र छ । मासिक पैसा दिनसक्ने क्षमता भएपछि उसका बन्धनहरू खोलिएका छन् । मीना त अविवाहित नै देखिन्छे । विवाहित भए पनि शान्ति आमाको भूमिकामा छैन । स्वतन्त्र अफिसियल कर्मचारीका रूपमा देखिएकी छ । उनीहरूका हाकिमहरूको पनि कुनै भूमिका कथामा देखिँदैन । शान्ति मासिक साठी रुपैया तलब खान्थी तर उसले घरमा चालिस रुपैयाँ मात्र दिन्थी ।

विवाहित भए पनि पटक पटक मीनाले शान्तिलाई स्वतन्त्र बन्न, लोग्नेबाट मुक्त बनाउन कोसिस गर्दछे । प्रेमको स्वतन्त्रताको स्वाद चाख्न आग्रह गर्दछे । मीना भन्छे, 'आइमाई भएर पनि माया गर्नु र माया गरिन पनि कहिल्यै नपाएकी, छि !' । यसरी महिलाको अलग पहिचानको खोजी मीनाले गरेको पाइन्छ । अर्कोतिर अवचेतनमा शान्तिलाई युवकलाई आमन्त्रण गर्दछे र आफ्नो अपूरो प्रेमको खाली ठाउँ भर्न खोज्छे । यसर्थ यो कथाका नारीहरूको परिचय परम्परागत नभई फरक प्रकृतिको रहेको छ । हाँस र छिल्लिन उनीहरूलाई कसैले रोक्न सक्दैन । मीनाले आफूलाई आगोको रूपमा परिचय गराउँछे । श्रीमानसँग शारीरिक र मानसिक दुवै रूपमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने उपल्लो व्यक्तित्व आफूसँग भएको दाबी ऊ गर्दछे । शान्तिले पनि अन्तिममा श्रीमानले आफूलाई हेप्न नसक्ने नारीका रूपमा चिनाएकी छ । आफूहरूको 'उपल्लो व्यक्तित्व' भएको कुरा उनीहरू गर्दछन् । यिनीहरू युवकलाई विस्थापित गर्न पनि सफल हुन्छन् ।

कथाको अन्तिमतिर आफ्नी श्रीमतीका अगाडि धज्जी उडाएको महसुस भएपछि युवकले श्रीमतीसँग भन्छ, '...यी टाइपिस्ट पो त ! यिनीहरूको खालै यस्तै हुन्छ...' । यसरी नवीन परिचय दिँदादिँदै पनि युवकले उनीहरूको चरित्रमाथि प्रश्न उठाउँछ । परिचय त उनीहरूको परम्परागत हुँदैन तर आफूसँग प्रतिस्पर्धा गर्न आएका नारीहरू आफू जस्तै बनेपछि युवकले उनीहरूको चरित्रमाथि हमला गरेको देखिन्छ । युवकले 'यिनीहरूको खालै यस्तै हुन्छ' भनेर गरेको टिप्पणीलाई मीनाले खासै महत्त्व दिन चाहँदैन तर शान्तिलाई भने मानसिक सङ्घातका कारणले अपमान महसुस हुन्छ । नभए यिनीहरूको आधुनिक परिचय यो कथामा प्रस्तुत भएको पाइन्छ ।

लैङ्गिक भाषा

प्रस्तुत कथामा पुरुषको लैङ्गिक एकाधिकारमा हस्तक्षेप हुने खालको भाषाको पनि प्रयोग गरिएको छ । प्रेमका विषयहरू आएका छन् । परम्परागत दृष्टिकोणले पुरुषले प्रेम, यौनका कुरा गर्ने छुट दिन्छ तर महिलाहरूले त्यस्ता कुराहरू गर्नुहुन्न भन्ने मान्यता राख्दछ । तर 'टाइपिस्ट' कथामा भने प्रेम र यौनका

कुरा प्रशस्त गरिएका छन् । शान्तिको श्रीमान् शान्तिलाई युवती जस्तै बनाउन प्रयत्नशील छ । युवती जस्तो बनाएर ऊ प्रेम साटासाट गर्न चाहन्छ ।

शान्ति र मीनाका बिचमा हुने कुराकानीले पुरुषको एकाधिकारमा हस्तक्षेप गरेको देखिन्छ । उदाहरणका लागि निम्न पङ्क्तिलाई लिन सकिन्छ : 'तिनीहरूमा मज्जाको किसिमको कुराकानी गफगाफ हुन्थ्यो । मीना नवयुवती, कुमारी र चञ्चला पनि थिई ।...मोजको कुरा भएर दुवै पूर्ण मनोयोगसित आनन्द लिन परस्पर भाग लिन्थे ।' यसरी कथाका नारी पात्रहरूले मोजमस्ती, प्रेम, आनन्दका कुरा गरेका छन् । अर्को उदाहरण पनि हेर्न सकिन्छ । 'हत्तरी, फेरि तिमी लोग्नेवाली बन्थौ ! भने नि, माने तिमी मिस छ्यौ, मिस !' यसरी लोग्नेको अस्तित्वमाथि समेत प्रश्न उठाएर प्रेमका कुरा शान्ति र मीनाले गर्दछन् । सारी र ब्लाउजका प्रसङ्गहरू आउँछन् । सुन्दरताका प्रसङ्गहरू आउँछन् । 'तैँ बढी राम्री, पोइ छोडेर ऊसितै गए त भइहाल्छ नि ! किन जान्नुस् तँ ?' यसरी पुच्छे प्रश्नको प्रयोग पनि गरिएको पाइन्छ । यस्तै म्वाइँ, प्रेम, लोग्ने, स्वास्नी, पोइ आदि जस्ता शब्द प्रयोग प्रशस्तै गरिएका छन् । प्रस्तुत कथाकी सहायक पात्र मीना निकै चञ्चले र बोलक्कड प्रकृतिकी छे ।

यिनै आधारमा हेर्दा प्रस्तुत कथाको भाषाले पुरुषको एकाधिकारमा पनि हस्तक्षेप गरेको देखिन्छ । त्यसकारण कथाको भाषा लैङ्गिकताका दृष्टिकोणले पनि महत्त्वपूर्ण प्राप्ति बन्न पुगेको पाइन्छ ।

निष्कर्ष

भवानी भिक्षुको 'टाइपिस्ट' कथा यौन मनोविज्ञानमा आधारित कथा हो । यसमा शान्ति प्रमुख वा केन्द्रीय पात्रका रूपमा यस कथामा आएकी छ । सङ्ख्यात्मक हिसाबले पुरुषहरू बढी भए पनि गुणात्मकता हिसाबले यसमा महिलाहरूको स्थान केन्द्रमा रहेको देखिन्छ । कथाको नेतृत्वमा शान्ति र मीना जस्ता महिलाहरू आएका छन् ।

प्रस्तुत कथा यौन मनोविज्ञानमा आधारित कथा हो । त्यसकारण यसमा यौनिक अभिमुखीकरण प्रबल भएको कथा हो । कथाकी प्रमुख पात्र शान्ति चेतन र अवचेतनको मनको द्वन्द्वबाट गुज्रनु पर्ने अवस्था छ । ऊ अवचेतन मनबाट ग्रसित छ । मीनालाई उसको अवचेतन मनको अतृप्ततालाई जगाइदिएकी छ । युवकलाई अवचेतनमा मनमा स्थान दिएकी शान्तिको मनमा युवककी श्रीमती देखिएपछि आघात पुग्छ । त्यसकारण प्रस्तुत कथामा यौनिक अभिमुखीकरण मुख्य पक्ष बनेर रहेको छ ।

प्रस्तुत कथामा लैङ्गिक रूढिप्रकारलाई पनि चुनौती दिइएको देखिन्छ । शान्ति र मीना दुवै कर्मचारी हुन् । उनीहरू आर्थिक रूपमा सक्षम रहेका छन् । परम्परागत मूल्य मान्यतालाई चुनौती दिन उनीहरू सक्षम छन् । उनीहरू घरायसी काममा नभएर आर्थिक आमदानी छन् । तसर्थ पुरुषका प्रतिष्पर्धीका रूपमा उनीहरू आएका छन् ।

प्रस्तुत कथाका पात्रहरू शान्ति र मीनाको आफ्नो छुट्टै परिचय रहेको छ । दुवै योग्य र क्षमतावान् छन् । आफ्नै सिपका आधारमा उनीहरूले सचिवालयको विभागमा जागिर खाएका छन् । उनीहरू आफ्नै 'टाइपिस्ट'को परिचय छ ।

प्रस्तुत कथाको भाषा पुरुषको लैङ्गिक एकाधिकारमा हस्तक्षेप गर्ने प्रकृतिको छ । प्रेम, मस्ती, मोज, लोग्नेवाली आदि आदि जस्ता शब्दहरूको प्रयोग छ । यस्तै कथाकी सहायक पात्र मीना बहुत बोलक्कड छ । कथामा पुच्छ्रे प्रश्न प्रकृतिका वाक्यहरूको पनि प्रयोग गरिएको छ । यसर्थ कथाको भाषा लैङ्गिकताले हिसाबले महत्त्वपूर्ण प्राप्ति बन्न पुगेको छ ।

सन्दर्भग्रन्थसूची

अधिकारी, इन्द्रविलास (२०६९), *पश्चिमी साहित्यसिद्धान्त*, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

उप्रेती, सञ्जीव (२०६८), *सिद्धान्तका कुरा*, काठमाडौं : अक्षर क्रियसन ।

त्रिपाठी, वासुदेव (२०५८), *पाश्चात्य समालोचनाको सैद्धान्तिक परम्परा भाग २*, काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।

भिक्षु, भवानी (२०६७), 'टाइपिस्ट' *नेपाली कथा भाग ४*, दयाराम श्रेष्ठ 'सम्भव' (सम्पा.) साभा प्रकाशन : ललितपुर ।

शर्मा, मोहनराज र लुइटेल, खगेन्द्रप्रसाद (२०६९), *पूर्वीय र पाश्चात्य साहित्य सिद्धान्त*, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

सुवेदी, राजेन्द्र (२०७३), *सांस्कृतिक अध्ययन र नेपाली साहित्य*, काठमाडौं : पाठ्यसामग्री प्रकाशन ।

Alami, Manizheh (2016), " Approaches to Gender Studies : A Review of Literature" *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, Volume 3, Issue 3 pp. 247-256.

Gauntlett, D. (2008). *Media, Gender and Identity*. UK: Routledge.

Lindsey, L. Linda (2011), *Gender Roles*, Phl learning private Limited: New Delhi.